

HELSINKI Bulletin

Helsinki Committee for Human Rights in Serbia

Rige od Fere #20/V, 11000 Belgrade, Serbia

phone/fax: +381 11 30 32 408

e-mail: biserkos@eunet.yu; www.helsinki.org.yu

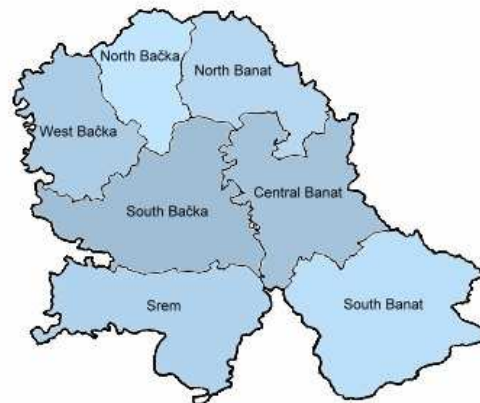
Br. 26 • Maj 2009.

KAKVA SRBIJA: SIMETRIČNA ILI ASIMETRIČNA

Novi Ustav Srbije još nije bio ni proglašen, a u javnosti se već govorilo o potrebi njegove revizije. Na potrebi da se Ustav menja najviše su insistirali vojvođanski autonomasi koji su, nezadovoljni ustavnim okvirom autonomije, na Trećoj vojvođanskoj konvenciji, održanoj u decembru, ponovo snažno naglasili potrebu da se ustav menja. Na konvenciji se, čak, moglo čuti da autonomija više nije onaj okvir kojim bi vojvođani mogli biti zadovoljni. Njihovoj frustraciji doprinela je i nesposobnost vladajuće koalicije da postigne konsenzus oko predloga novog Statuta pokrajine. Pored toga, problemi u radu parlamenta i vlade, kao i potreba da se amortizuju i ublaže ekonomske i političke posledice globalne krize, takođe su doprinele da se aktualizuje priča o promeni ustava.

Tako je u intervjuu "Večernjim novostima" predsednik republike Boris Tadić izjavio da moramo menjati ne samo zakone, nego i "sam Ustav u nekim delovima. Na primer, u delu koji definiše broj poslanika. Lično, ne vidim razlog da Srbija ima 250 poslanika, jer je za

zemlju ove veličine dovoljno 150". Tadić je naglasio da bi ustavnim promenama trebalo rešiti i "pitanje regionalizacije i decentralizacije Srbije. Nije prirodno da samo Vojvodina bude regija sa definisanim pravima u Srbiji kada i druge regije žele ista takva prava. Ako bi Vojvodina bila jedina regija, Srbija bi bila asimetrična država, što bi proizvodilo stalnu nestabilnost. Vrlo brzo će doći vreme da otvorimo i to pitanje, da promenimo i poboljšamo naš Ustav kada je tema regionalizacije u pitanju".¹

¹ "Boris Tadić – Spretni da obuzdamo krizu", Večernje novosti, 29. april 2009.

Trikovi i preživljavanje

Tadićeva izjava naišla je na oprečne reakcije u političkoj javnosti. "To su opasne i neozbiljne priče", ocenio je Dragan Šormaz iz Demokratske stranke Srbije (DSS). "Ako je istina da želi da pokuša da menja ustav, meni se čini da iza toga stoje opasnije stvari vezane i za državno uređenje, a ako je marketinški trik, onda je samo još jedna u nizu obmana od strane Borisa Tadića".² Po rečima Andreje Mladenovića, Šormazovog stranačkog kolege, za "smanjenje vlade nije potrebna promena Ustava, već samo zdrava logika". Mladenović je Tadićevu izjavu ocenio kao "jalovu propagandu".³ Sličnog je mišljenja i Tomislav Nikolić, lider Srpske napredne stranke (SNS): "Predsednikov marketinški tim opet je smislio kako će predsednika da stavi u žižu javnosti kao čoveka koji brine o državi".⁴ Dragan Todorović, zamenik predsednika Srpske radikalne stranke (SRS) postavio je pitanje: "Kako to da se toga setio sada, a ne onda kada je formirana vladajuća koalicija... Pa neće smanjenje broja poslanika doneti boljitak Srbiji, već odgovorna i sposobna vlada koja će pronaći rešenje za izlaz iz trenutne krize".⁵ "Tadićev predlog je deplasiran" ocenila je Dubravka Filipovski, potpredsednica Nove Srbije. "Pitanje je da li za njegovu eventualnu izmenu danas uopšte postoji dvotrećinska većina u parlamentu, ali i da li su Srbiji trenutno potrebni troškovi održavanja referenduma na kome bi izmene ustava bile potvrđene".⁶ Dragan Marković, vođa Jedinственe Srbije, inače članice

² "Trebalo li menjati ustav", www.b92.net/info

³ Opozicija: Predlog izmene Ustava – pravo lice nesposobne vlasti, www.rtv.rs/sr/vesti

⁴ isto

⁵ "Tadić najavio izmene Ustava", www.politika.rs Po Todoroviću "očigledno da je DS u velikim problemima čim je ovakav predlog iznesen na videlo".

⁶ isto

vladajuće koalicije, je izjavio da neće podržati predlog izmene ustava, jer bi se moglo desiti da se u parlamentu nađu samo poslanici iz Beograda i Novog Sada, umesto da iz svakog grada postoji po jedan narodni poslanik.⁷ Željko Ivanji iz G17 Plus je postavio pitanje: "Žašto bi samo broj poslanika i male stranke bili tema? Ako ćemo tako, onda možemo razgovarati i o pitanju imuniteta funkcionera, za koji smatram da je preširok, ali i o izboru predsednika republike. Sva ova pitanja mogu biti uređena na različite načine".⁸

Liberalnodemokratska partija je odavno upozoravala, poručio je Zoran Ostojić, na većinu loših ustavnih rešenja, čija se izmena sada traži.⁹ Socijalistička partija Srbije neće, po rečima Branka Ružića, šefa poslaničke grupe SPS-a, odbiti razgovor o izmeni Ustava, ali bi o tome trebalo da se izjasne sve parlamentarne stranke.¹⁰ Momo Čolaković, poslanik Partije ujedinjenih penzionera Srbije, podržao je Tadića, uz napomenu da će se njegova ideja teško ostvariti.¹¹ Ideju da se broj poslanika u republičkom parlamentu smanji podržao je i Rasim Ljajić, lider Sandžačke demokratske partije (SDP), ali je, po njegovom mišljenju, mnogo realnije smanjiti Vladu, jer za to nije potrebna izmena Ustava. "Sada je najvažnije da uradimo ono što možemo i što iziskuje samo odluku Vlade, što ne iziskuje skupu i dugu proceduru. Mislim na smanjenje broja ministarstva, na smanjenje državnih sekretara, smanjenje broja ljudi u državnoj administraciji".¹² "Ne znam da li treba da bude manje ili više poslanika, ali znam da parlament mora efikasnije da funkcioniše", izjavio je Nenad Čanak, predsednik

⁷ Opozicija: Predlog izmene Ustava – pravo lice nesposobne vlasti, sa: www.rts.rs/sr/vesti

⁸ isto

⁹ „Većina kroji sudbinu Ustava“, www.novosti.rs

¹⁰ "Tadić najavio izmene Ustava", www.politika.rs

¹¹ isto

¹² "Trebalo li menjati Ustav", www.b92.net/info/vesti

Lige socijaldemokrata Vojvodine (LSV). Čanak je naglasio da se Ustav mora menjati kada je u pitanju unutrašnje uređenje zemlje, jer je to vitalno za preživljavanje Srbije.¹³ Vladan Batić, predsednik Demohrišćanske stranke Srbije (DHSS), je ocenio da je Tadićeva izjava u direktnoj korelaciji sa glasanjem o rebalansu budžeta: “Na neki način, bar između redova se zaključuje da je u pitanju neka vrsta ucene SVM da bi dali svoj glas za rebalans budžeta”.¹⁴

Šumadija evropska regija

Javnosti nije nepoznata činjenica da Savez vojvođanskih Mađara nije zadovoljan ni odnosima unutar vladajuće koalicije, niti dinamikom rada na donošenju važnih zakona (o nadležnostima Vojvodine, nacionalnim savetima, itd). Najavljujući svoj sastanak sa predsednikom Srbije, Ištvan Pastor, lider SVM-a, je izjavio da od predsednika želi da čuje “koje konkretno ideje ima u vezi sa ustavnim reformama”, kao i “njegov stav o položaju četvero poslanika SVM unutar vladajuće većine. Nama se, zapravo, povremeno čini da zbog malog broja naših poslanika postoji želja da nas marginalizuju, pa nam se predlozi zakona dostavljaju kao već gotova rešenja, kao da smo u

¹³ Opozicija: Predlog izmene Ustava – pravo lice nesposobne vlasti, sa: www.rts.rs/sr/vesti

¹⁴ “Tadić: Menjati delove ustava”, agencija Mondo, 29. april 2009.

opoziciji”.¹⁵ U intervjuu “Politici” Pastor je izjavio da, kada je o regionalizaciji Srbije reč, ne vidi potrebu da se menja Ustav. Ključna stvar u inicijativi predsednika Tadića je, po njegovim rečima, pozicija budućih regiona: “Ako je to nešto više od onoga što ustavni okvir omogućava, on se mora promeniti”.¹⁶ Ukoliko bi se regionalizacija obavila bez promene Ustava, Vojvodina bi, po mišljenju Vladimira Todorića, urednika „Srpske pravne revije“, imala prednost i bolji ustavnopravni položaj u odnosu na druge regione, jer je Ustavom definisana kao posebna pokrajina.¹⁷ Zašto bi Vojvodina imala veće nadležnosti od ostalih regija? – zapitao se Veroljub Stevanović, predsednik stranke “Zajedno za Šumadiju”. Po njegovom mišljenju, Srbija mora da bude decentralizovana zemlja regija u kojoj bi Šumadija raspolagala sa istim nadležnostima kao i svaka evropska regija.¹⁸ Asimetrija koju je u svom intervjuu pominjao Boris Tadić i na koju je ukazao Todorović, očigledno frustrira političke aktore.

¹⁵ “Zbog regionalizacije ne treba menjati Ustav” 6. maj 2009., www.politika.rs

¹⁶ Lider SVM je naglasio da je za njega “u ovom trenutku mnogo veći politički problem to što se ustavnopravni okvir ne primenjuje, jer ne postoji politička volja za poštovanjem Ustava i to kod onih koji su ga doneli”. U Pastorovom intervjuu jedan detalj zaslužuje pažnju. Govoreći o tome da se regionalizacija može sprovesti tako da se teritorija regiona ne podudara sa pokrajinom i da u pokrajini može biti više regiona, on je naglasio da “Pokrajina i region nisu sinonimi, nego paralelni pojmovi”. Sličnog mišljenja je i Stevan Lilić, predsednik Udruženja pravnika za demokratiju: “Nije nebitno ni da li se upotrebljava termin pokrajina ili region, jer je i to pokazatelj suštine njene funkcije”. Ustav dopušta mogućnost osnivanja novih pokrajina, ali ne govori o regionalizaciji onako kako se o njoj govori u Evropskoj uniji. Regioni se kod nas, izjavio je Lilić, razumeju maltene kao srezovi, dok se u Evropi se više i ne govori o regionima, nego o takozvanim evroregionima koji prelaze granice postojećih država, što je teško uklopiti u sadašnji ustavni okvir Srbije. “Ustav brani pokrajine”, www.politika.rs

¹⁷ “Ustav brani pokrajine”, www.politika.rs

¹⁸ “Šumadiji ista prava kao i Vojvodini”, Nedeljni Telegraf, 6. maj 2009.

Vojvodina može da čeka

Pošto i zbog pomenutih frustracija vladajuća koalicija nije u stanju da postigne dogovor o predlogu Statuta pokrajine, i to osam meseci nakon što je on upućen na potvrdu republičkom parlamentu, u javnosti su se pojavila tumačenja koja inicijativu predsednika Tadića vide kao manevar kojim se želi odložiti usvajanje Statuta. Inicijativom za regionalizaciju vlast, po oceni Borka Ilića, potpredsednika DSS, priznaje da je podeljena oko Statuta Vojvodine. Ilić je podsetio da DS, svojevremeno, nije pristala na regionalizaciju kada ju je predlagala DSS: „Sada, kada je država zatrpna problemima i kada se predlaže statut pokrajine koji od Vojvodine stvara državu, priterana vlast pokreće promenu ustava i unosi novu konfuziju“.¹⁹ Ovakvim tumačenjima usprotivio se Dragoslav Petrović, šef poslaničke grupe „Za evropsku Srbiju“ u pokrajinskoj skupštini: „Statut nema nikakve veze sa regionalizacijom i promenom Ustava“. Petrović je izrazio uverenje da će do kraja maja biti usvojen zakon o prenosu nadležnosti, kao i novi statut Vojvodine.²⁰ Suzana Grubješić (G17 Plus) je, međutim, iskazala sumnju da će pomenuta akta biti usvojena do kraja maja. Po njenom mišljenju pitanje promene ustava i regionalizacije nije otvoreno zato da bi se „pokrila“ i odložila priča oko statuta i zakona o transferu nadležnosti.²¹

Vojvodina dve decenije čeka svoju autonomiju i može, smatra Nenad Čanak (LSV), da sačeka još

¹⁹ „Svima kao Vojvodini“, www.novosti.rs

²⁰ Isto.

²¹ „Grubješić: Majski san i letnje noći“, Dnevnik, 11. maj 2009. Gruješićeva je napomenula i sledeće: „zakonom koji treba da se usvoji nadležnosti se spuštaju samo sa Beograda na Novi Sad, a ne i na Šid, Kovin, Sombor, Zrenjanin... Zakonom o prenosu nadležnosti Vojvodina ostaje centralizovana, a suštinska decentralizacija traži prenošenje nadležnosti na lokalne zajednice i niže“.

godinu ili dve. Čanak je poručio da podržava Tadićevu inicijativu, jer: „Bez suštinske decentralizacije i regionalizacije nema ni stabilnosti zemlje. Predloženi statut je ionako kontinuitet sa Miloševićevom politikom i status Vojvodine zaista treba urediti ustavnim promenama“.²² Poput Čanka, i ostali su politički akteri,²³ barem oni kojima je stalo do modernizacije zemlje, ukazivali na nužnost ustavnih promena, ali i upozoravali, poput Ivanjija ili Ljajića, da su izmene ustava dug i skup posao i da im treba pristupiti veoma pažljivo.²⁴ Na drugoj strani, politički akteri sa tvrdom nacionalnom retorikom u Tadićevoj su ideji videli samo trik, skretanje pažnje javnosti sa „nesposobne vlade“ i pripremu terena za izbore. Po rečima Miloša Aligrudića, šefa poslaničkog kluba DSS, „mogući scenario je sledeći: kada vlast dođe u ćorsokak, a zemlja pred kolaps, pokrene se pitanje ustavnih reformi. Pošto je već sada jasno da one ne mogu proći u Skupštini, biće to odličan alibi za raspisivanje izbora“.²⁵

²² Isto.

²³ Nismo zadovoljni mnogim ustavnim rešenjima, a da li ćemo podržati eventualne izmene to zavisi, naglasio je Istvan Pastor, od toga kako će izgledati zvanični predlog.

²⁴ Po Ivanjijevim rečima, ukoliko predlog ne dobije podršku u parlamentu, a to u ovom trenutku nije sigurno, neće biti moguće ponovo ga staviti na dnevni red u narednih godinu dana. Slobodan Vučetić, bivši predsednik USS, kaže da promena ustava podrazumeva pravu „roceduralnu gnjavažu“ i da se u taj posao ne ulazi zbog sitnih izmena.

²⁵ isto

Zaključak

Ideja da se ustav Srbije menja nije nova, niti je predsednik Tadić prvi koji je progovorio na tu temu. Njegova je inicijativa ukazala na pukotine unutar vladajuće koalicije, ali i na činjenicu da se jedan deo političkih aktera snažno protivi decentralizaciji, strahujući da bi time "Srbija bila svedena na beogradski pašaluk".²⁶ Svoju inicijativu Tadić je pravdao smanjenjem troškova i efikasnijim parlamentom. On je govorio o potrebi da se smanji broj poslanika i promene izborni, kao i zakoni o registraciji i finansiranju političkih stranaka, ali ne i, recimo, potrebi da se ograniči uticaj izvršne vlasti, da se poslanici od partijskih delegata pretvore u predstavnike građana, a parlament u zakonodavnu vlast i stvarnog reprezentanta narodne volje. Bez promena ove vrste, Srbija će samo truliti u opasnom zagrljaju partitokratije.

Tadićeve ideje da se preko regionalizacije i decentralizacije Srbija stabilizuje i uredi kao simetrična država, tako što bi se i drugim regionima omogućila ista prava kao i Vojvodini, tek treba da se (od strane autonomaša, ali i drugih) ozbiljno "promisli". Ono što je u ovom trenutku jasno jeste da će simetrijom Vojvodina dobiti manje od onoga što traži i zahteva, dok će, na drugoj strani, vlast dobiti širi manevarski prostor i utoliko lakše izlaziti na kraj sa različitim "uslovljavanjima", pa i onima iz Vojvodine. Pitanje, međutim, glasi – da li je asimetrični položaj Vojvodine pravi izvor nestabilnosti? Regionalizacija ne podrazumeva simetriju, nego upravo suprotno - asimetriju, dakle, različite stepene autonomnosti regija, u zavisnosti od njihovih specifičnih istorijskih, političkih, kulturnih i društvenih karakteristika.

²⁶ "Tadić najavio izmene Ustava", www.politika.rs